

МССЦ

БЕОГРАД

15-17. IX 2011.

НАУЧНИ
САСТАНК
СЛАВИСТА
У БУКОВЕ
ДАНЕ

СРСКИ ЈЕЗИК И ЊЕГОВЕ НОРМЕ

41/1

БЕОГРАД, 2012.

Слободан Б. НОВОКМЕТ*
Институт за српски језик САНУ
Београд

Оригинални научни рад
Примљен: 01.X 2011.
Прихваћен: 04.V 2012.

ОДНОС ПРАВОПИСНИХ ПРИРУЧНИКА ПРЕМА ТЕРМИНИМА ИЗ ИНФОРМАЦИОНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Доминација компјутера и мобилних телефона у свакодневном животу условила је позајмљивање разноврсне лексике, доминантно енглеског порекла, којом се у српски језик уводе називи карактеристични за рачунарску технику и телекомуникације. Проверили смо у компјутерским часописима и информатичким удбеницима на који начин се бележе најфреквентније речи и синтагме енглеског порекла из информационе технологије и који су најосновнији проблеми у вези са њиховим писањем. Испитали смо како се најчешће коришћени правописни приручници односе према њима, да ли их региструју и како прописују њихово писање и изговор. Циљ овог рада** је да покажемо колико су позајмљени термини, пре свега у правописним приручницима, прилагођени нормативним законитостима српског језика, имајући у виду најосновнија ортографска правила.

Кључне речи: термини, информациона технологија, англицизми, правопис, приручници

1. Англицизми у српском језику

1.1. Несумњиво је да је актуелни језик науке и технике у свету постао енглески. Он је у 21. веку добио положај културно-цивилизацијске односно економско-политичке премоћи, која једном језику омогућава лак продор у остали свет (Ивић 1996: 11). Медијском доминацијом, али и културолошком и технолошком превлашћу, енглески језик је успео да суверено наметне своје културне обрасце у разним друштвеним областима, утичући тако неминовно и на процес лексичког позајмљивања.

1.2. У српском језику су све чешће присутне речи енглеског порекла из различитих области живота којима се именују чак и појмови са већ постојећим називима у језику. Отуда у свакодневној комуникацији примери

---

* Slobodan.Novokmet@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског стандардног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

као што су *имплементирати, конзистентно, борд, трафикинг* итд. (Прћић 2005). По речима Т. Прћића, под англицизмима подразумевамо две врсте језичких јединица: у уобичајеном значењу термина, англицизам представља општу реч или везану морфему (префикс или суфикс) из енглеског језика који се употребљавају у српском (*бодибилдер, екс-*), с различитим степеном интегрисаности у његов систем. С друге стране, англицизам чини и реч, синтагма или реченица у српском језику чија употреба одражава и/или следи норму енглеског језика, као што су *кратка прича* или писање извесних назива свим почетним великим словима (Прћић 2005: 59). Овај културолошки и социолингвистички феномен полако излази из оквира језичког позајмљивања и у неким сферама комуникације, као што је у нашем случају информационо-технолошка, већ се може говорити о мешаном језику (Ристић 2006: 172).

2. Англицизми у информационој технологији

2.1. У практичној употреби евидентан је велики број англицизама из информационе технологије, пре свега у професионалном жаргону информатичара, а затим и у разговорном језику корисника ове технологије, међу којима су најбројнији припадници младе популације. То се може видети у текстовима информатичких часописа, стручне литературе из ове области (уџбеници, научни радови), као и из језика медија. Њихова употреба у овој области не може се доводити у питање, јер у српском језику не постоје речи за именовање реалија које у нашу стварност стижу из технолошки развијенијих средина.¹ У овом случају, по речима Р. Бугарског, употреба страних речи оправдана је и корисна, не само у случајевима када недостају домаће речи него и у случајевима када се за страну реч, односно у нашем случају англицизам, не може наћи „добра замена“ (Бугарски 1997: 98). По Т. Прћићу англицизам је сасвим оправдан уколико уноси ново значење у систем српског језика и тиме попуњава неку лексичку и/или појмовну празнину. Он ту оправданост у својим радовима илуструје управо терминима из информационе технологије, као што су *скенер, тонер, модем, хардвер, софтвер* итд. (Прћић 2005: 134).

2.2. Лексика из области информатике и рачунарства према глобалној систематизацији припада термиолошком систему, систему професионалних назива, као и општеупотребном језичком систему (Радић-Дугоњић 1996: 320). Позајмљени термини из информационо-технолошке и телекомуникационе сфере данас представљају веома раширен лексички слој који је постао део активног вокабулара говорника српског језика, премда велина речи и израза није прошла неопходне фазе језичке адаптације: трансморфемизацију

¹ Ако домаћи језик нема речи којима ће именовати нове садржаје што се из различитих разлога уводе у појмовни свет корисника домаћег језика, онда је употреба стране речи не само пожељна него и неминовна (Ристић 2006: 170).

и трансфонемизацију.² То значи да су остале ван домена правописне кодификације, која би нормирала њихову употребу на фонолошком, морфолошком и ортографском плану.³ Последице оваквог стања јесу да српски језик нема стандардизовану терминологију рачунарства и да се стварање такве терминологије не може ускоро ни очекивати (Игњац 2002: 81).

2.3. Начин формирања компјутерске терминологије у српском језику до сада се углавном заснивао на преузимању мање или више адаптираних термина из енглеског језика.⁴ Постоји могућност да се англицизми избегну, али не и заобиђу, и то превођењем односно калкирањем, приликом чега се, како је то приметно Г. Игњац (Игњац 2003: 141), појављују следеће варијанте: страна реч се директно преводи (*computer – рачунар*); буквално преводи (*fire wall – ватрени зид*, *hard disk – чврсти диск*); или се даје приближан синтагматски еквивалент (*laptop – преносни рачунар*, *driver – управљачки програм*). Али и превођењем англицизама, новонастале речи, неологизми, функционишу само као њихове морфосемантичке варијанте (нпр. *старт – рестартовање*).⁵ Преведене или новостворене неологизме у језичкој употреби најчешће потискују непреведени термини па ће тако у лексичком систему пре опстати примери типа *тулбокс (toolbox)* него *кутија са алаткама* или *атачмент (attachment)* него нпр. *закачени документ*, и то због језичке економије и континуитета употребе англицизама код корисника.⁶ Термин на енглеском језику је чешће краћи, прецизнији, лакше испуњава термилош-

² Разликују се три степена трансфонемизације: *потпуна*, где се фонеме модела замењују одговарајућим фонемама језика примаоца чији опис одговара опису фонема модела; *делимична* или *компромисна*, где се фонеме модела замењују одговарајућим фонемама језика примаоца чији опис само делимично одговара опису фонема модела и *слободна*, где се фонеме модела замењују фонемама језика примаоца које им нису чак ни делимично артикулационо сличне (Филиповић 2005: 17).

³ Неке лексеме које припадају слоју компјутерске терминологије постале су део језичког система и потврђене су у речницима (*бајт, бит, диск, дискета, софтвер, хардвер, фајл, чип* итд.). Ове лексеме су се потпуно прилагодиле нашем језичком систему, што значи да су се уклопиле у наш правописни, фонолошки, морфолошки, синтаксички и прозодијски систем (Стојановић, Миланов 2012: 294).

⁴ Рачунарска индустрија се развија толиком брзином да је немогуће смислити нове термине за неке предмете, процесе и сл., чиме се стварају лексичке (терминолошке) празнине. У нашем језику често се не може наћи одговарајући еквивалент за поједине термине па прихватање енглеских термина представља најлакши и најбржи начин за попуњавање лексичких празнина (Стојановић, Миланов 2012: 295).

⁵ У компјутерској терминологији најчешћи мотивациони модел у творби нових речи је тип позјамљенице који може да се прошири на подтипове: морфосемантички неологизми : *старт – стартовање – рестартовање*; семантички неологизми: *миш*; морфолошки неологизми: *web log – blog* (Игњац 2003: 139).

⁶ У раду „Језички идентитет софтвера у Србији – ставови говорника“ Душица Божовић испитује различите ставове које говорници српског језика имају о софтверу локализованом на српски језик. У време када су рачунарске технологије и интернет постали планетарни феномен јавила се потреба да се садржаји који се могу наћи на њима учине доступним што већем броју корисника. Тај процес захватио је и Србију па се тренутно може наћи мноштво програма који су преведени на српски. Међутим, ставови о неприхватању таквог решења код корисника своду се на неколико разлога: а) оригиналности података и решења на енглеском језику која се губи у преводу (грешке или необичне формулације у преводу); б) традиција и распрострањеност, навикнутост на термине на енглеском језику; в) програми на енглеском подтичу на учење енглеског језика; г) незадовољство понуђеним преводом; д) престиж енглеског језика – они који га не знају немају шта да траже у свету рачунарских технологија.

ке критеријуме и понекад уноси нове нијансе значења у лексему, нпр. *дисплеј* није исто што и екран (Стојановић, Милованов 2012: 297). Још једна околност која подржава употребу англицизама у терминологији разматраних технологија јесте њихова творбена прилагодљивост систему српског језика. Та прилагодљивост се огледа у способности основа да проширују своје лексичке базе и формирају деривациона гнезда – од именица се изводе глаголи, придеви или обратно (*даунлоад* – *даунлоудовати*, *апдејт* – *апдејтовати*, *комјутер* – *комјутерски*).

3. Правописно неадаптирани англицизми из информационе технологије

3.1 По речима Милке Ивић, велику пажњу заслужују принципи обличког прилагођавања туђица језику који их је прихватио (Ивић 1996: 15). То је један од начина да се стране речи уклопе у језички систем, а да не нарушавају његова основна граматичка и ортографска правила. Туђице оптерећују граматичку страну српског језика, који својом флективном условљеношћу тежи да речи страног порекла некако уклопи у систем, чинећи то најчешће по аналогији са другим речима сличним по фонетској или творбеној структури (Божовић 2010: 124). Међутим, англицизми, поготово они који су предмет нашег рада, показују велики отпор према правописним правилима, чему су узрок разни фактори. По речима С. Ристић, преузимање непреведених речи из енглеског језика може да буде резултат несналажења или недовољног знања страног језика, као и одсуства вештине превођења (Ристић 2006: 172). Т. Прћић узроке лоше адаптације англицизама у текстовима на српском језику види у недовољном знању и стручности преводилаца, површном односу како према језику примаоцу тако и према језику даваоцу, као и у једном општем оглушавању о правописна правила свих који учествују у преводилачком поступку (Прћић 2005: 22).

3.2. На основу степена адаптираности и асимилације у језику примаоцу, позајмљени термини из енглеског језика могу се најопштије поделити у следеће групе:

а) англицизми који су потпуно адаптирани у језику – бележе их новији речници страних речи и правописни приручници прописују њихов облик и изговор, (тј. имају фонолошки облик карактеристичан за српски језик) а постали су уобичајени и раширени у свакодневном говору и литератури. Процес супституције овде подразумева замену сваког аспекта модела одговарајућим елементом из састава језика примаоца (Филиповић 2005: 16), нпр. *комјутер*, *имејл*, *веб-сајт*, *СМС порука*, *компакт-диск*, *ти-си* итд.⁷

⁷ У овој групи налазе се и неки англицизми који су прошли кроз секундарну морфолошку адаптацију (морфолошки су потпуно адаптирани и улазе у типичне творбене процесе у српском језику): *форматирање*, *четовање*, *скенирање*, *стартовање*, *сурфовање*, *персонални комјутер* (Филиповић 2005: 79).

б) англицизми који још увек нису адаптирани и нормирани и имају статус туђица – већина њих је већ при писању графолошки упадљива, јер доминира њихово преношење у изворном облику енглеским алфабетом – *Touchpad, smart phone, browser, online, bluetooth* итд. Овде функционише процес тзв. импортације која подразумева пренос страних, непромењених елемената у језик прималац, што је у директној супротности са крајњим циљем лексичког позајмљивања, а то је одомаћивање речи (Филиповић 2005: 16). Овакве позајмљенице нарушавају фонетски и морфолошки систем српског језика, и зато би најфреквентније термине овог типа у правописним приручницима требало што пре ортографски обрадити и прилагодити српском језику.

3.3. На основу примера које смо сакупили из часописа и уџбеника могли бисмо да кажемо да се издваја неколико типова правописних и адаптивних проблема у вези са ненормираним терминима из информационе технологије:⁸

- *Неадаптирани англицизми*, укључујући и акронимске скраћенице и синтагме – Употребљавају се речи написане изворном графијом енглеског алфабета, без икаквог прилагођавања, што је дословно преписивање или нулти степен адаптације (Прћић 2005: 45). Оне тиме нарушавају правопис српског језика и аутономију текста. Према статусу који имају у језику примаоцу, ова врста страних речи припада групи неодомаћених англицизама, а према критеријуму оправданости њиховог преузимања, они су сасвим неоправдани (Стојановић, Милованов 2012: 298). То су пре свега властита имена компанија, програма, сајтова, уређаја и њихових делова, појмова везаних за интернет и рад компјутерских програма: *Windows, Word, Excel, Linux, Internet Explorer, Firefox, Mac, Skype, QuickTime, MS PowerPoint, MS Office, Android, Photoshop, Microsoft, Apple, Google, Facebook, Twitter, You-Tube, Linkedin, Rapidshare, USB charge, iPad, iPhone, bluetooth, notebook, Audio player, DVD, CD (slot), Blu-ray, Touchpad, GPS, Memory Stick, PC card, smart phone, Web, e-mail, chat, dile-up, Online, Wireless, WiFi, web browser, cyber, Messenger, upload, download, autorun, Point of View, backup, landscape, Acces Point, Smart Response, lineup, low power, open source* итд.⁹

Честе су и синтагме пренете неизмењене из енглеског језика: *All in one* (уређај који има више функција, најчешће штампач), *Bestbuy* (најбољи уређај за одређену цену), *NoName* (јефтинија робна марка непознатог произвођача), које

⁸ Примери правописно неадаптираних англицизама сакупљени су из популарних компјутерских часописа који се осим новитетима из области информационе технологије (као што су нови уређаји, програми, интернет) баве и аудио-визуелним компонентама као и телекомуникационим уређајима. Такође, користили смо уџбенике из информатике за први и други разред средњих школа које је одобрило Министарство просвете и науке. Сматрали смо да ћемо у стручној литератури овог типа наћи највећу концентрацију термина из ове области и, у исто време, најразноврснија правописна решења за њихово писање.

⁹ У овим случајевима се често, осим изворним алфабетом, општеупотребни информатички термини као што је нпр. *онлајн* пишу понекад и великим словом (*Online*).

имају своје место и у званичном уџбенику из информатике за средње школе. Од примера лекема забележених енглеском алфабетом треба одвојити графички једнаке речи, тј. речи које се не разликују у енглеском и српском језику, као што су: *бит, нет, интернет, фонт, фолдер, домен, блог* (Игњад 2002: 84).

Неадаптирани англицизми са домаћим формантом – На именицу или глагол који су написани оригиналном енглеском графијом додаје се домаћи падежни наставак, или наставак за глаголски облик, при чему се између основе и наставка не пише цртица. Тиме се ствара један хибридни облик који нарушава законитости српског правописа: *posmatramo foldere koji su bili downloadovani; kačenje na mailove; downloadovaću ga sa zvaničnog sajta; aplikacija je urađena u duhu Symbian Anna updatea; srećemo Appleovog bežičnog miša; rad sa novim iMacovima; mogu otvarati Officeove dokumente; ovi su dostupni na Webu; čuva vaše dokumente u Googleovom pretraživaču; računari sa Windowsom; izmeniti oblike Wordovog dokumenta; nadamo se updateu koji bi to rešio; radi pre svega na imageboardu; radi samo pod Windowsom umd.*

- *Неадаптирани англицизми у комбинацији са домаћом речју или адаптираним англицизмом (хибридна синтагма или двочлана именичка сложеница): mailing* листа, *damp* меморија, *Flash* анимација, *web* адреса (маркетинг, сајт, страна, локација, дневник, страница, камера, сервер, претрага), *MP3* плејер, *BluRay* диск, *download* апликације, *Livemod* режим, *real time* игра, *open source* решење, *paint/draw* програм, *Wireless* конекција, *best-buy* плејер, *forward* тастер, *in-ear* бубица, *cyber* рат (напад, ратовање, криминал), *bluetooth* слушалице итд.¹⁰

У ову групу могли бисмо да сврстамо и синтагме које се односе на појам „електронски“ (electronic) и који се у оваквим полусложеницама искључиво појављује у виду препозитивне компоненте 'e-' (што је такође тековина енглеског језика и дезинтеграције скраћенице e-mail): *e-банкинг* (банкарство), *e-управа*, *e-порези*, *e-образовање*, *e-пословање*, *e-књига*.¹¹

- „Дублетни“ или синонимски облици који подразумевају употребу неколико различитих правописних, фонетских или варијантних облика за исти појам показују правописну и обличку неусаглашеност унутар терминолошког система по питању употребе одређених термина: *chat/чет/чат/четованье/chatovanje/chat-ovanje; cyber сајбер; електронска пошта/имејл/и-мејл/е-мејл/електронско писмо/емајл/e-mail/email; laptop/лап-топ/преносиви рачунар/преносни рачунар; Web mesto/web сајт/веб-страница/веб-сајт/web страна;*

¹⁰ Да начин писаног представљања оваквих сложених номинативних јединица (у чијем се првом делу налазе индеклинабилне стране речи) и данас представља проблем, показују примери из писаних медија где често налазимо тројаку фиксацију: састављано – *аквапарк*, растављено – *аква парк*, са цртицом – *аква-парк* (Ђорић 2008: 120).

¹¹ Именичке неологизме са страним препозитивним компонентама Вашакова је поделила на префиксалне деривате и сложенице. У групу сложеница са првим несамосталним (везаним) чланом спадају и структуре са скраћеним (редукованим) обликом препозитивне компоненте у које се убраја и 'e-' (електронски) (Вашакова 2005: 66 према Ђорић 2008: 122).

персонални рачунар /кућни рачунар/ персонални компјутер/кућни компјутер/десктоп рачунар/стони рачунар/ компјутер/пи-си/ ПС/лични рачунар; хладњак/кулер; кертрици/картрици; кутија са алаткама/toolbox; радна површина/десктоп; штампач/матрични штампач/ принтер/штампач са млазницама/инк-џет штампач/ink-jet штампач; безични интернет/вајрлес/безична мрежа/Wireless/Wi-Fi; Веб/веб/нет/ мрежа/Web/web; видео ћаскање/видео чет; дигитална књига/е-књига/електронски читач књига; таблични/таблетни/табеларни рачунар; ћаскаоница/четрум/чет-рум/чатрум/ чат-рум; хард диск/чврсти диск итд.

Дублетни облици настају из неколико разлога: а) англицизам се преводи (*хард диск/чврсти диск*); б) постоји недоумица у погледу правилног фонетског облика позајмљенице (*картрици/кертрици*); в) паралелно се користе адаптирани и неадаптирани англицизам (*сајбер/субер*); г) прави се нови облик по узору на постојећи англицизам (*лични компјутер/персонални компјутер*).¹² Најчешћа врста дублетности (донекле оправдана и у званичним уџбеницима) последица је несигурности аутора у то да ли ће читаоци препознати значење преведеног¹³ или адаптираног облика, па зато посежу и за изворном енглеском речју (понекад је наводећи напоре у загради).

4. Заступљеност термина из информационе технологије у правописним приручницима и нормативним уџбеницима

4.1. *Правопис МС* из 2010. године и приручници настали на његовим темељима, као што су *Српски језички приручник* и *Речник језичких недоумица*, имају једну од кључних улога у одређивању нормативног статуса терминолошке лексике из информационе технологије. Важни су пре свега проблеми адаптације термина из ове области у језику на ортографском нивоу, али и проблеми њихове фонолошке адаптације, која се углавном односи на начин изговора већине верзалних, акронимских скраћеница. *Правопис МС 2010* третира проблеме писања ових термина углавном у оквиру других питања која се тичу спојеног и одвојеног писања речи и писања скраћеница. Тако су нормирани *имејл / мејл* (мн. *имејлови, мејлови*, *e-mail* је допуштено само у адресама, поштомницама и сл.) и *лаптоп* (прописано не према изговору, већ према писању)¹⁴, али и једна и друга лексема изостају из правописног речника. Са статусом

¹² Синтагма *персонални рачунар* изражава структурно-стилску неуједначеност у образовању управне и зависне компоненте: синтагма представља склоп директне позајмљенице и калка (Радић-Дугоњић 1996: 321).

¹³ Примери српских еквивалената, без обзира на то што су смишљени у духу српског језика, ипак не покривају потпуно значење преузетих речи из енглеског језика, без накнадног објашњења, што их чини неекономичним и неоперативним, нарочито у стручном језику (Ристић 2006: 176).

¹⁴ Према изговору правилан облик ове речи био би *лептоп*.

полусложеница прописани су: *веб-сајт* (*веб-сајту*), *компакт-диск*, *хард-диск*, *онлајн-трговина*, *имејл-адреса*, али неке од њих, попут последњих двеју, такође изостају у правописном речнику, што корисницима *Правописа* умногоме отежава проналажење ових лексема, а касније и њихову правилну употребу. На исти начин можемо да очекујемо писање других полусложеница као што су нпр. *веб-дизајн*, *онлајн-банкарство* или *хард-драјв*, али таква правила такође изостају из *Правописа МС 2010*. Такође, у *Правопису МС 2010* недостају предлози да се властита имена компанија или програма пишу по транскрипционим правилима српског језика (као *кока-кола* или *мерцедес*). Изостаје и доста лексема које су већ дуго присутне у језику, као што су *ноутбук*, *блутут*, *чет*, *четрум*, за које такође треба усагласити правила писања, или на основу изговора или на основу изворног писања.

4.2. Што се тиче изговора, *Правопис* се одређује за спеловање према латиничним словима, које је за српски језик подесније у односу на енглески начин спеловања, пре свега због оних корисника који не познају довољно енглески језик. То би требало првенствено да се примењује на акронимске скраћенице које су добиле карактер општих именица типа *CD*, *CD-ROM*, *DVD*. Међутим, *Правопис МС 2010* остаје при томе да „укорењена” одступања типа *PC* (пи-си, пи-си-ја, PS-ја) не треба мењати, што може да створи забуну око тога шта све спада у укорењена одступања (*Правопис 2010*: 149). Поред изговора поменутих скраћеница *Правопис* би требало да нормира и неке као што су *USB*, *GPS*, *WiFi*, *MP3*, *IT*, *LCD*, *TFT* итд., можда чак и у неком посебном поглављу које би се односило само на лексику овог типа.¹⁵ Из овога можемо да видимо да већина примера правописно неадаптираних лексема и лексичких спојева енглеског порекла, које смо пронашли, није ортографски описана у *Правопису МС 2010*, док питања дублетних облика нису ни констатована.

4.3. *Српски језички приручник* се по питању термина из информационе технологије бави синонимским паром *компјутер* – *рачунар*. Будући да је лексема *рачунар* (према уобичајеном лингвистичком термину) мотивисана или провидна реч и означава „уређај за рачунање”, СЈП предлаже лексеми *компјутер* као погоднију пре свега због њених деривационих потенцијала (СЈП 2004: 176). Свесни смо, међутим, да у језику информатичке литературе и свакодневном говору опстају подједнако оба назива. Популарни *Речник језичких недоумица* Ивана Клајна бележи тек неколико правила која се тичу термина из информационе технологије. За разлику од *Правописа МС 2010* каже да треба писати *и-мејл*¹⁶ (правећи исти изузетак као и *Правопис МС 2010* у вези

¹⁵ Полулексикализовани акроними немају типично сазвучје речи; изговарају се слово по слово, праћено вокалним елементом и немају јединствен акценат. Велики број оваквих англицизама-акронима изговара се према енглеским вредностима слова: *USB* – /'u: 'es 'be:/ (Филиповић 2005: 71).

¹⁶ Правописно решење *и-мејл* има своју оправданост пре свега с аспекта изговора и акцената. Уобичајен изговор подразумева паузу између форманта 'и-' и именице 'мејл', као и двојак акценат. Међутим такав начин писања показивао би да препозитивни формант 'и-' (у значењу *електроник* по оригиналном изговору) има нормативан статус у српском језику. Због овога се у литератури све чешће може наћи именица *мејл* која је правописно нормирана и која је добила статус лексема као резултат елипсе.

са *e-mail* у посетницама и адресама), док у вези са писањем именице *интернет* и сам испољава недоумицу. Писање полусложенице *компакт-диск* препоручено је са цртицом, а наводи се и *компјутер* коме се даје предност у односу на *рачунар*.

4.4. Најпотпунији преглед англицизма и њихових српских еквивалената у српском језику до сада дат је у речнику *Do you speak anglosrpski?* из 2001. године, што је по нашем мишљењу требало искористити у *Правопису МС 2010*. Међу забележеним англицизмима (у које спадају и неологизми изведени од енглеских основа) више десетина њих је из сфере информационе технологије, између осталог и *апдејт, атачмент, бекап, ЦД, чет/четовати/четовање, даунлоад, хард-диск, инкџет, лаптоп, мејл, нет, ноутбук, онлајн, ПЦ, сајбер, сајт, веб, веб-сајт, спелчекер* итд. Такође, монографија *Изговор и писање рачунарских англицизмама у српском језику* из 2005. године представља уочене тенденције у изговору и писању англицизама из информационе технологије, њихов структурни аспект (фонолошки и графолошки облик) и пружа прегледан увид у ток њихове адаптације. С обзиром на то да су у питању до сада најпрегледнији прикази компјутерских англицизама, који подразумевају оцену њихове интегрисаности као и предлоге за њихово најправилније правописно и ортоепско адаптирање, овај речник и монографија, иако немају статус правописних приручника, могли би да послуже као неопходан путоказ при будућем решавању правописних недоумица у вези са терминима из информационе технологије.

5. Закључак

5.1. Т. Прћић указује на то да је главна сметња потпуној интеграцији делимично одомаћених англицизама у српском језику њихова ортографска неприлагођеност, што је последица тренутног непостојања званичне правописне норме, која би на доследан начин регулисала питање англицизама (Прћић 2005: 140). Мора се, међутим, имати у виду да се нормативни приручници и њихови аутори суочавају са низом проблема у области адаптације англицизама зато што ваљаним и редовним ажурирањем норме у овој области не могу да држе корак са брзином којом, пре свега, термини из информационе технологије, али и други англицизми, продиру у српски језик. Да би се тај корак донекле држао, неопходно је успоставити јасна адаптивна правила или инсистирати на оним већ успостављеним, уз навођење што више актуелних примера из свакодневне употребе. Мора се имати на уму да је нормативно уређивање ове области веома важно, јер, како истиче Ранко Бугарски (Бугарски 1997: 99), оправдане позајмљенице, попут бројних англицизама у информатичкој и телекомуникационој терминологији, обогаћују и модернизују не само српски језик него и културу која се њиме изражава.

ИЗВОРИ – ЧАСОПИСИ И УЧБЕНИЦИ

- Свет компјутера*, бр. 7/11, август 2011, Политика
Микро, јул/август 2011, Микро
What HI-FI Zvuk i video, јул-август 2011, First production
Hi-Files, br. 42, 2011, Hi-Files Group
Дигитал, бр. 109, јул/август 2011, Digital World d.o.o
 Никола Клем, *Рачунарство и информатика за I разред средње школе*,
 Београд: Завод за учбенике, 2010.
 Никола Клем, *Рачунарство и информатика за II разред гимназије*, Београд:
 Завод за учбенике, 2010.

ЛИТЕРАТУРА

- Божовић 2009:** Д. Божовић, Језички идентитет софтвера у Србији – став говорника, Београд: *Синтезис: часопис за хуманистичке науке и друштвену стварност*, бр. 1, Синтезис, 139–150.
- Брборић и др. 2004:** Б. Брборић, П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан. *Српски језички приручник*, Београд: Београдска књига.
- Бугарски 1997:** Р. Бугарски, *Језик у контексту*, Београд: 20. век, Чигоја штампа.
- Ивић 1996:** М. Ивић, Општи поглед на проблем туђица, у: *О лексичким позајмљеницама*, Суботица-Београд: Институт за српски језик САНУ, 11–16.
- Игњац 2002:** Г. Игњац, Енглески језик у *com medi@* – прилог проучавању српске компјутерске терминологије, Нови Сад: *Прилози проучавању језика*, бр. 33, Нови Сад, 78–122.
- Игњац 2003:** Г. Игњац, Неологизми у српској компјутерској терминологији, Нови Сад: *Прилози проучавању језика*, бр. 34, Нови Сад, 137–177.
- Клајн 1996:** И. Клајн, Лексика, у: *Српски језик на крају века*, Београд: Институт за српски језик САНУ, Службени гласник, 62–69.
- Клајн 2010:** И. Клајн, *Речник језичких недоумица*, Београд: Чигоја штампа.
- Правопис МС 2010:** Ј. Јерковић, М. Пижурца, М. Пешикан, *Правопис српскога језика*, Београд: Завод за учбенике. Нови Сад: Матица српска.
- Прћић 2005:** Т. Прћић, *Енглески у српском*, Нови Сад: Змај.
- Прћић и др. 2001:** Т. Прћић, В. Васић, Г. Нејгербауер, *Do you speak anglosrpski? Речник новијих англицизама*, Нови Сад: Змај.
- Радић-Дугоњић 1996:** М. Радић-Дугоњић, Творбено-семантички процеси у лексички из области информатике, у: *О лексичким позајмљеницама*, Суботица-Београд: Институт за српски језик САНУ, 319–323.
- Ристић 2006:** С. Ристић, Страна лексика у српском језику, у: *Раслојеност лексике српског језика и лексичка норма*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 169–177.

- Стојановић, Миланов 2012:** М. Стојановић, Н. Милованов, О англицизми-ма из сфере информатике и могућностима њихове адаптација, у: *Наука и идентитет*, Пале: Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, 293–305.
- Ђорић 2008:** Б. Ђорић, *Творба именица у српском језику*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност.
- Филиповић 2005:** С. Филиповић, *Изговор и писање рачунарских англициза-ма у српском језику*, Београд: Задужбина Андрејевић.

Slobodan Novokmet

IT TERMINOLOGY IN SERBIAN ORTHOGRAPHY TEXTBOOKS

(Summary)

Anglicisms from IT terminology are very dominant in computer-based Serbian lexicon. The goal of this paper was to establish common orthography problems in adaptation of this type of terminology in Serbian language. The data for this paper have been collected from Serbian computer magazines and IT textbooks. We also use referent orthography textbooks to determine status of IT terminology in Serbian orthography system.

Key words: IT terminology, anglicisms, orthography, textbooks